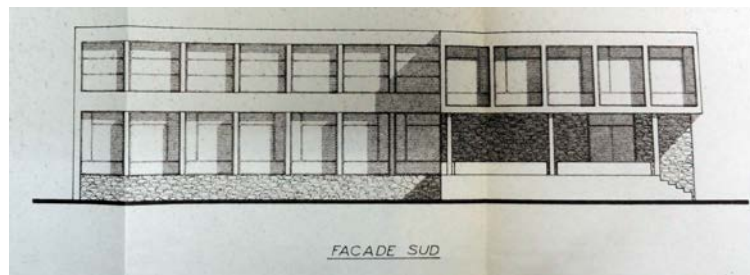

L'arquitectura moderna i contemporània com a patrimoni

Sovint em pregunten per què perdo el temps estudiant la nostra arquitectura moderna i contemporània vista les poques visites que té el meu blog a diferència d'altres treballs, com ara els relacionats amb la meva tesi doctoral, que m'han portat a universitats i congressos alhora que s'han publicat a Espanya i Itàlia. (Aprofito per donar les gràcies a dos periodistes que m'ajuden amb la seva feina a fer difusió dels meus escrits, Alba Doral i molt especialment Andrés Luengo).

Tot va començar amb l'enderroc el 2013 de l'editorial **Casal i Vall** d'en **Domènec Escorsa**. Se sabia poca cosa de l'edifici i del seu autor més enllà d'allò evident, que era una construcció singular i pionera al nostre país del **Moviment Modern**. La manca d'un estudi que avalés la seva importància va permetre relativitzar el seu valor i permetre la inhibició de les administracions. El mal regust d'aquell episodi em va portar, encara que ja fos tard, a investigar l'obra d'**Escorsa** i a descobrir un arquitecte més rellevant del que em pensava. Crec que d'haver-ho sabut abans quelcom més s'hagués fet. A partir d'aquest episodi no he parat de documentar l'obra andorrana d'arquitectes interessants perquè com a mínim hi hagi quelcom registrat.

Alçat de la desapareguda editorial Casal i Vall a Andorra la Vella (extret de l'expedient d'Ordenament Territorial 1961-008) i fotografia E. Dilmé 2004.

Aquesta falta de sensibilitat per l'arquitectura moderna i contemporània és quelcom general. De fet, tot just enguany han estat declarats Patrimoni Mundial per la **UNESCO** vuit edificis del geni nord-americà **Frank Lloyd Wright**. Dels més de 400 projectes del mestre se n'han triat només: el **Museu Guggenheim de Nova York**; l'església **Unity Temple** a **Oak Park, Illinois**; la casa **Frederick C. Robie** a **Chicago**; la **Taliesin** a **Spring Green, Wisconsin**; la **Hollyhock** a **Los Àngeles**; la **Fallingwater** a **Mil Run, Pensilvània**; la **Taliesin West** a **Scottsdale, Arizona**; i la primera casa **Herbert i Katherine Jacobs** a **Madison, Wisconsin**. És un reconeixement tardà a un dels millors i més populars arquitectes de la història i, de retruc, la vindicada com a patrimoni de l'arquitectura moderna.

La famosíssima casa de la cascada <https://www.floornature.es/ocho-arquitecturas-de-frank-lloyd-wright-patrimonio-mundial-14829/#>

En el cas de la **UNESCO** va ser cap a finals del segle passat que es va adonar d'aquesta mancança i per aquest motiu, el 1996, **ICOMOS (Consell Internacional de Monuments i Llocs)** va demanar al **DOCOMOMO (organització internacional per la documentació i conservació dels edificis i llocs del Moviment modern)** una llista d'edificis susceptibles que formen part de la llista del **Patrimoni Mundial**. Aquell treball ha portat a la declaració de disset obres de **Le Corbusier** i edificis de **L. Costa** i **O. Niemeyer**, **W. Gropius**, **H. Van der Velde**, **G. Muche**, **G. Asplund** i **S. Lewerentz**. A poc a poc totes les expressions artístiques, fins i tot, les més properes comencen a ser reconegudes oficialment com hem pogut veure per exemple amb el **Modernisme** i el seu gran exponent, **Antoni Gaudí**.

Recordo com una de les preocupacions del **Comitè andorrà d'Icomos** va ser la indiferència institucional i social per l'arquitectura rellevant del darrer segle. No hi havia discussió amb la importància del **Romànic** ni amb el valor de l'arquitectura vernacular -per molt que no s'acabés de protegir- i, fins i tot, es començava a apreciar l'anomenada arquitectura del granit, com demostra la declaració de l'**hotel Rosaleda** bé d'interès cultural (BIC) el 2004, però faltava valorar la producció de les darreres dècades.

Cal recordar que el paisatge urbà actual és bàsicament una creació del segle XX i, més concretament, de la producció encetada als anys cinquanta. L'enorme creixement demogràfic que va experimentar el país va esperonar la construcció com mai i, de retruc, la necessitat d'arquitectes que van ser inicialment forans: **Puig i Cadafalch, César Martinell, Domènec Escorsa, Josep Maria Sostres, Joan Margarit, Adolf Florensa, Josep Danés, Ricard Bofill, Francesc Mitjans, Joan Rodon, Martorell-Bohigas-Mackay¹...**

El Santuari de Nostra Senyora de Meritxell és del pocs edificis contemporanis rellevants que estan protegits (foto: turismeandorra.ad).

¹ Una aproximació a l'obra andorrana de molts d'aquests arquitectes el poden trobar publicats a la nostra plana web: enricdilme.com.

Amb la construcció d'una quantitat ingent d'immobles entre 1950 i 2000 era lògic trobar exemples de bona arquitectura per molt que la proximitat ens dificulti la tria. Per encetar una primera aproximació el **Comité andorrà d'Icomos** va elaborar un document: **L'arquitectura de la segona meitat del segle XX**². El dossier fa un recorregut històric des de finals del segle XIX fins al final del segle XX repassant l'evolució edilícia en paral·lel als canvis socials i normatius per acabar amb un guia dels elements més destacats segons els autors del treball³. Era un primer pas per encetar el camí a l'estudi de l'arquitectura moderna i contemporània.

Com s'ha comentat l'enderroc de l'**editorial Casal i Vall** d'en **Domènec Escorsa** va demostrar que no hi havia suficient sensibilització sobre aquest patrimoni i, per tant, que hi ha molt camí a recorre perquè, si no son les administracions, sigui la societat la que amb la seva estima forci la conservació. Per tot plegat el coneixement és bàsic i la recerca ineludible. **Possem-nos-hi!**

T. +376 869 558 · www.enricdilme.com

Escrit a Escaldes-Engordany, a una setmana del dia de Nadal del 2019

² Redactat per: E.Dilmé i X.Orteu amb la col·laboració de J.Vidal.

³ R.Lacuesta va publicar un interessant treball en la mateixa direcció titulat: El procés de renovació de l'arquitectura andorrana (segles XIX i XX) en la núm.209 de la Revista de Catalunya (2005). Article que va reproduir sota el títol de: Arquitectura d'autor a Andorra:1860-1960 en el llibre: Història d'Andorra, dirigida per E.Belenguer (2005).